

Datblygiad y Coleg Cymraeg Cenedlaethol

Rhagarweiniad

Paratöwyd y sylwadau hyn ar ddatblygiad y Coleg Cymraeg Cenedlaethol (CCC) gan Grŵp Addysg Cymdeithas yr Iaith Gymraeg (CYIG). Mae'r ddogfen yn ffrwyth trafodaethau ymysg aelodau CYIG, myfyrwyr a darlithwyr yn y sector addysg uwch a phellach ac aelodau'r Corff Cysgodol Annibynnol a sefydlwyd i hyrwyddo addysg uwch Cymraeg a Chymreig ac i gefnogi datblygiad y CCC. Pwrpas y ddogfen hon yw cynnig beirniadaeth adeiladol ar gynlluniau a gweithgareddau'r CCC ac ennyn cefnogaeth gyhoeddus i ddatblygiad y CCC i'r dyfodol. Wedi 5 mlynedd yn ymsefydlu mae'n bryd yn ystod tymor nesaf Senedd Cymru gymeryd camau mawr ymlaen yn natblygiad y CCC.

Dylid darllen y cynigion canlynol yng ngoleuni dogfen weledigaeth CYIG: "Miliwn o Siaradwyr Cymraeg: Gweledigaeth o 2016 ymlaen".

Cefndir

Gyda chyfnod 5 mlynedd cyntaf y CCC yn tynnu i ben mae'n amserol edrych ar ddatblygiad a chyllido'r Coleg i'r dyfodol. Yn y cyfnod ers sefydlu'r CCC cafwyd nifer o ddatblygiadau pwysig o ran addysg uwch cyfrwng Cymraeg. Mewn sawl maes academiaidd, ar draws colegau Cymru, cafwyd cynnydd yn y nifer o ddarlithwyr sy'n gallu dysgu'n Gymraeg a datblygwyd ystod o fodiwlau addysg uwch trwy gyfrwng y Gymraeg. Bu hefyd peth cynnydd yn y nifer o fyfyrwyr sy'n dilyn cyrsiau neu rhai elfennau neu fodiwlau yn Gymraeg. Credwn bod y cychwyn hwn yn sail addawol ar gyfer datblygiad y CCC. Yma canolbwyntir ar y potensial i adeiladu ar y sylfaen hwn ar gyfer y dyfodol a chynigir sylwadau ac argymhellion ar gyfer datblygiad y Coleg.

Sylwadau ac Argymhellion ar gyfer Datblygiad y Coleg Cymraeg Cenedlaethol

Eisoes, ym mis Ebrill 2013, gwnaethpwyd nifer o sylwadau mewn ymateb i'r ymgynghoriad cyhoeddus ar Gynllun Academiaidd y CCC a datblygir ar yr argymhellion hyn yn y pwyntiau a ganlyn.

1. Gwerthfawrogiad.

Cydnabyddir yr hyn a gyflawnwyd hyd yn hyn gan y CCC a chyflwynir yma sylwadau ar ddatblygiad academiaidd addysg uwch cyfrwng Cymraeg i'r dyfodol. Gwneir hyn, fel ag y gwnaethpwyd yn achos yr ymateb i'r ymgynghoriad cyhoeddus ar Gynllun Academiaidd y Coleg, mewn ysbryd cefnogol ac adeiladol.

2. Hunaniaeth

Dim ond i raddau y mae'r CCC wedi datblygu ei hunaniaeth fel coleg a chorff academiaidd. Mae myfyrwyr a darlithwyr yn ystyried eu hunain yn perthyn i'w prifysgol, Aberystwyth, Bangor, Caerdydd ac yn y blaen, yn hytrach nag i'r Coleg Cymraeg safle Aber, safle Bangor ac ati. Ystyrir y Coleg fel adain Gymraeg HEFCW (Cyngor Cyllido Addysg Uwch) sydd, i bob pwrpas, yn sicrhau fod yr un cyrsiau ar gael yn Gymraeg â sy'n bodoli yn Saesneg. Yn nogfen Cymdeithas yr Iaith Gymraeg yn 2013 pwyswyd ar y CCC i ddatblygu cymuned o ddarlithwyr Cymraeg a fyddent yn datblygu cyrsiau Cymreig a blaengar eu natur. Ymddengys mai atodol neu ymylol yw ymdrechion y Coleg i ddatblygu'n gymuned - o blith staff a myfyrwyr. Os pwyllgor cyllido'n bennaf yw'r "Coleg", gallai gael ei danseilio gydag unrhyw newidiadau mewn dulliau a lefelau cyllido. Gallai darlithwyr ddychwelyd at fod wedi'u cyllido trwy HEFCW yn eu prifysgolion ac mewn cystadleuaeth â'i gilydd. Mae fel petai S4C ym maes darlledu yn ddim byd ond pwyllgor cyllido rhaglenni ar y gwahanol sianeli yn hytrach na chorff gyda'i hunaniaeth ei hun. Mae digon o broblemau cynnal a datblygu S4C, ond petai ond yn bwyllgor cyllido gallai ddiplannu'n llwyr fel y diplannodd y Pwyllgor Datblygu Addysg Gymraeg ym 1992.

3. Gweledigaeth.

Ni fu fawr o sôn yng Nghynllun Academiaidd y CCC, nag ychwaith yn gyffredinol gan y Coleg, am gynnwys addysg a bod y Gymraeg yn cynnig persbectif diwylliannol gwahanol a gwerthfawr. Nid oes gweledigaeth glir ynglŷn ag addysg Gymraeg a Chymreig. Mae angen datblygu a mynegi sail athronyddol a phwrpas yr addysg. Nid yw'n ddigon cynllunio addysg drwy gyfrwng y Gymraeg. Yn y Gymraeg cyplysir, yn naturiol, iaith a diwylliant. Dylai'r weledigaeth fod yn llawer mwy na Chymraeg fel cyfrwng. Yn hytrach, mae angen mynegiant o weledigaeth ynglŷn â phersbectif diwylliannol Cymreig ar gynnwys a swyddogaeth addysg uwch. Dylid datgan yn glir mai swyddogaeth y CCC yw gwasanaethu Cymru gan gynnig addysg sydd nid yn unig yn y Gymraeg ond yn Gymreig hefyd.

4. Cynllunio cyrsiau Cymreig.

Nid yw darparu atodiadau cyfrwng Cymraeg i gyrsiau a gynlluniwyd ar sail paradeim Eingl-Americanaidd yng ngholegau eraill Cymru yn mynd i sicrhau addysg Gymreig. Er mwyn datblygu addysg Gymreig mae angen cynllunio cyrsiau o'r newydd yn Gymraeg o bersbectif diwylliannol gwahanol ar sail gweledigaeth athronyddol glir. Mae'r ffaith bod y CCC yn gorff ffederal yn golygu bod gan y CCC gyfle euraidd i ddatblygu cyrsiau traws-golegol yn seiliedig ar baradeim Cymreig. Mewn geiriau eraill mae gofyn i'r CCC ddatblygu, dilysu a pherchenogi ei raglenni, graddau a'i gyrsiau ei hun.

Bellach, gyda'r twf yn nifer y darlithwyr sy'n alluog i ddysgu'n Gymraeg, mae modd a chyfle i'r Coleg ddod a darlithwyr o wahanol adrannau a cholegau ynghyd i lunio cyrsiau ar sail gweledigaeth a pharadeim Cymreig. Galwn ar y CCC i fynd ati rhag blaen i lunio rhaglen i greu cymuned o ddarlithwyr Cymraeg, ar draws y colegau, i greu cyrsiau Cymreig gwreiddiol yn berthnasol i anghenion Cymru.

5. Paradeim Cymreig.

Haerllugrwydd fuasai i un neu ddau o academyddion geisio datblygu paradeim Cymreig. Yn hytrach, mae llunio paradeim Cymreig yn dasg esblygol i'w gyflawni ar y cyd. Gellir rhagweld esblygiad o'r fath yn digwydd, i raddau, wrth i addysgwyr Cymraeg gyd drafod a datblygu cyrsiau Cymreig o'r newydd ond mae hyn am fod yn broses araf sy'n rhy bwysig i'w adael i hap a damwain. Mae angen i'r CCC fynd ati'n fwriadol i hybu datblygiad paradeim Cymreig fel sail athronyddol addysg Gymreig. Mater yw hyn o greu llwyfan pwrpasol i academyddion ddod at ei gilydd i drafod ystyr a chynllunio cyfeiriad addysg uwch Cymraeg a Chymreig. Fel un cam yn y broses hon awgrymir y dylai'r CCC gynnal cynhadledd genedlaethol ar yr union fater o sail athronyddol addysg Gymreig i'r dyfodol.

Cynigir yma nifer o ystyriaethau sy'n berthnasol i'r drafodaeth ar greu paradeim Cymreig. Yn eu plith, fel a ganlyn isod.

- a) Ceir beirniadaeth ar natur y prif lif academaidd o bersbectif diwylliannau gwahanol ar draws y byd yn ogystal ag yn gynyddol o du ysgolheictod mwy traddodiadol. Yn fynych sail y feirniadaeth yw gôr raniadaeth (reductionism) a'r hollt deallusol rhwng gwrthrychedd a goddrychedd, yr hyn a gyfeirir ato'n aml fel y rhaniad Cartesaidd. I ddyfynnu Waldo Williams:

“Rhag y rhemp sydd i law'r dadelfennwr

A gyll, rhwng ei fysedd, fyd.”

b) Mae lle i gwestiynu natur dameidiog a rhaniadol llawer o gyrsiau presennol colegau. Un enghraifft yn unig, i danlinellu'r pwynt, yw cyrsiau gradd mewn economeg gyllidol sy'n galluogi myfyrwyr i wneud dadansoddiadau econometreg soffistigedig o faterion megis symudiadau ar y farchnad stoc yn Singapor rhwng y flwyddyn 1990 a 2000 ond sy'n eu gadael yn anwybodus ynglŷn â'r hyn ddigwyddodd yn Wall Street ym 1929. Afraid nodi'r canlyniadau cyfoes.

c) Mae'r rhaniad deallusol rhwng disgyblaethau yn rhwystr i ddeall a datrys llawer o broblemau cyfoes. Un enghraifft amlwg o hyn yw'r rhaniad traddodiadol rhwng economeg ac ecoleg.

ch) Mae dadleuon cryf o blaid datblygu addysg uwch llawer mwy amlddisgyblaethol, integredig, eclecticig a dilechdidol ac y mae'r Gymraeg a Chymreigrwydd yn adnoddau diwylliannol gwerthfawr i'r perwyl hwn. Mae cyfrifoldeb a chyfle arbennig i'r CCC arwain ar hyn.

6. Cyllido.

Ar hyn o bryd mae trefn gyllido colegau ac adrannau o fewn colegau yn milwrio yn erbyn cydweithio rhwng colegau a rhwng adrannau yn y colegau ac yn llesteirio datblygiad addysg aml a thraws ddisgyblaethol. Mae gan y CCC y potensial i ddefnyddio grym cyllido i hybu cydweithrediad ar draws adrannau a cholegau.

Mae Grŵp Addysg CYIG yn bwriadu galw ar Lywodraeth Cymru i osod targed cynyddol ar gyfer datblygiad yn y canran o addysg uwch (a phellach) cyfrwng Cymraeg, a rhoi'r canran hwnnw o'r gyllideb yn uniongyrchol i'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol. Bydd hyn yn sicrhau ei ddyfodol ac yn ei alluogi i gynllunio ymlaen mewn modd strategol.

6 Persbectif rhyngwladol.

Dylai cynllun academiaidd y CCC gynnwys gweledigaeth ryngwladol. Mae angen cyfleoedd ymarferol i staff dysgu, ymchwilwyr a myfyrwyr y CCC ddatblygu persbectif academiaidd rhyngwladol.

7. Cymdeithas darlithwyr.

Mae'n bwysig gyda phob elfen o ddatblygiad y CCC bod ystyriaeth yn cael ei roi i greu a chynnal ethos ac ymdeimlad o berthyn i'r Coleg. Mae hyn yn berthnasol i staff yn ogystal â myfyrwyr. Dylid sefydlu Cymdeithas Darlithwyr y CCC er mwyn cryfhau'r ymdeimlad o berthyn, hyrwyddo'r Coleg a rhannu arfer da yn ogystal â chynnig cyfleoedd i feithrin athroniaeth a phersbectif academaidd Cymreig a llunio cyrsiau Cymreig gwreiddiol. Mater i'r darlithwyr fuasai union drefn y Gymdeithas ond awgrymir cylchlythyr rheolaidd, trefn gyfathrebu ddigidol, cynhadledd / cyfarfod blynyddol a changen ymhob coleg.

8. Tu fas i'r tyrrau.

Mae angen rhoi mwy o sylw i'r gyfran uchel o addysg uwch sy'n digwydd tu allan i'r colegau addysg uwch traddodiadol. Hyn yn cynnwys y colegau sy'n ymwneud yn bennaf ag addysg bellach a'r Brifysgol Agored.

9. Addysg Gydol Oes.

Yn gynyddol mae pwyslais ar ddysgu trwy'n bywydau ac mae'r CCC mewn sefyllfa unigryw i roi sylw arbennig i'r maes hwn ac i'r holl berthynas rhwng coleg a chymuned yng Nghymru.

10. Addysg ddigidol.

Yn gyffredinol mae'n amlwg bod twf a photensial dulliau digidol o ddysgu yn enfawr. Mae natur ryng-golegol y CCC yn golygu bod angen a chyfle neilltuol i ddatblygu'r elfen hon.

11. Datblygiad rhanbarthol a chymunedol.

Dadleuir y dylid ychwanegu yng Nghynllun Academaidd y CCC gyrsiau ar ddatblygu cymunedol a datblygiad rhanbarthol oherwydd bod y ddau faes yma mor berthnasol i addysg Gymraeg a Chymreig.

12. Swyddi.

Er bod rhaid gochel rhag gor-gyfeirio addysg at ofynion byd gwaith mae lle i ystyried cyflogadwyaeth myfyrwyr yn ogystal ag anghenion Cymru o ran llenwi swyddi. Awgrymir y dylid comisiynu awdit o'r sgiliau sydd eu hangen mewn sawl maes yng Nghymru gan ddechrau gyda'r swyddi nad ydynt yn hawdd cael gweithwyr dwyieithog ar eu cyfer.

13. Monitro cynnydd.

Yn Adran 8 o'r ddogfen ymgynghorol ar Gynllun Academaidd y Coleg ymdrinnir â 'Gweithredu'r Cynllun a Mesur Llwyddiant'. I fesur cynnydd yn llwyddiannus mae angen mesur cychwynnol (base line) cywir ac ystyrlon.

Bu colegau Cymru yn amwys ynglŷn â'u diffiniad o astudio yn Gymraeg ac yn 'greadigol' wrth fesur y nifer o fyfyrwyr cyfrwng Cymraeg. Arweiniodd hyn at orliwio camarweiniol yn y gorffennol ac mae'n bwysig bod y CCC yn osgoi'r demtasiwn i barhau gyda'r ymarfer hwn. Bydd sefydlu mesur cywir, ystyrlon a chadarn o'r sefyllfa gychwynnol ac o'r cynnydd yn hanfodol i sicrhau gwir ddarlun o lwyddiant.

14. Mesur cyhoeddus.

Gan gymryd bod dulliau cywir o fesur cynnydd yna buasai modd cyhoeddi mesuriadau syml a chryno o dwf addysg uwch Cymraeg. Da fuasai medru datgan yn gyhoeddus ffigyrau clir a dibynadwy yn dangos y cynnydd yn nhermau nifer o fyfyrwyr cyfrwng Cymraeg ym mhob maes neu ddisgyblaeth ym mhob coleg. Mae'n bwysig fod pobl o'r tu allan yn gweld mesur syml ac ystyrlon o gynnydd.

15. Marchnata.

Yn ogystal â denu myfyrwyr gradd, ôl-radd, rhan amser, rhai'n dychwelyd yn hŷn i fyd addysg a myfyrwyr yn y gymuned mae angen ystyried ffyrdd o ddenu myfyrwyr sydd wedi astudio tu allan i Gymru, yn enwedig i ddilyn cyrsiau ôl-radd. Dylid esbonio manteision academaidd ac ymarferol astudio'n Gymraeg fel rhan greiddiol o farchnata'r CCC.

16. Cloriannu myfyrwyr.

Yn ogystal â cholegau'n cloriannu myfyrwyr mae angen sefydlu trefn i fyfyrwyr gloriannu'r CCC. I'r fath drefn fod o werth rhaid i sylwadau myfyrwyr fod yn gyfrinachol a rhaid i fyfyrwyr fedru gweld bod eu hargymhellion yn cyfrif ac yn cael eu gweithredu.

17. Mentoriaid.

O gydnabod cyndynrwydd rhai myfyrwyr i droi at astudio'n Gymraeg dylid sefydlu trefn o gefnogaeth i fyfyrwyr sydd am fentro. Yn ogystal â chefnogaeth ddigidol mae angen sefydlu trefn o gefnogaeth mentoriaid, yn enwedig i gynnal y rhai sydd yn cymryd y camau cyntaf dros y bont.

18. Ymchwil.

Tenau yw'r sôn am ymchwil a'r berthynas rhwng ymchwil a dysgu yn nogfen ymgynghorol blaenorol y CCC. Mae angen pwerdy ymchwil Cymraeg a Chymreig. Dylid datblygu strategaeth ymchwil fydd yn cynnwys ymwneud ag anghenion ymchwil cyrff a chymunedau yng Nghymru,

cydweithio rhwng colegau yng Nghymru a chyda colegau ar draws yr Undeb Ewropeaidd a thu hwnt a chynlluniau cyfnewid rhyngwladol ymchwilwyr.

Bydd CYIG yn galw ar Lywodraeth Cymru, a chyrff cyhoeddus eraill, i roi cyfran deg o brosiectau ymchwil o ran polisi cyhoeddus i'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol fel bod yr ymchwil hwn yn digwydd trwy gyfrwng y Gymraeg. Dyma ffynhonnell incwm atodol i'r Coleg.

19. Addysg Gyfun Ôl 16

Credwn y dylai'r Llywodraeth alluogi'r Coleg i ddatblygu'n gorff addysg blaengar gan fabwysiadu egwyddor addysg gyfun ar draws maes addysg ôl 16. Galwn ar y Llywodraeth i roi i'r CCC gyfrifoldeb dros yr hyn a adwaenir yn "addysg bellach" trwy gyfrwng y Gymraeg. Buasai hyn yn hybu dilyniant ar gyfer myfyrwyr Cymraeg. Gallasai hefyd fod yn esiampl i'r maes addysg yn gyffredinol yng Nghymru o ran cyfuno addysg uwch ac addysg bellach. Buasai hyn yn gymorth i ddiddymu'r ffin ddosbarth rhwng rheolwyr cyrff cyhoeddus, sy'n dueddol o ddod o gefndir addysg uwch, a gweithwyr sy'n dod at eu swyddi trwy addysg "alwedigaethol". Gallai gweithwyr sydd â phrofiad mewn meysydd arbennig ddychwelyd at addysg uwch er mwyn dod yn rheolwyr. Gan fod y niferoedd myfyrwyr cyfrwng Cymraeg yn gyfyngedig dylid cyfuno darpariaeth ôl 16 gan greu trefn flaengar y gallasai'r holl drefn addysg yng Nghymru ei hefelychu. Mae cynsail hanesyddol i hyn gan fod yr ysgolion uwchradd Cymraeg cyntaf ymhlith yr ysgolion cyfun cyntaf; hyn o reidrwydd oherwydd bod niferoedd disgyblion yn gyfyngedig ar y dechrau. Y dull gorau o sicrhau dyfodol llewyrchus i'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol yw trwy roi iddo swyddogaeth heriol newydd fel hyn ynghyd â mabwysiadau'r camau datblygiad a nodwyd eisoes.

I Gloi

Tueddodd lladmeryddion addysg Gymraeg bwysleisio'r Gymraeg fel cyfrwng gan feddwl mewn termau addysgol pur amddiffynnol a cheidwadol. Nid yw'r fath feddylfryd yn tycio ymhlith trwch myfyrwyr Cymraeg heddiw a ni fydd llewyrch ar addysg uwch Cymraeg os mai dim ond y cyfrwng a newidir. Y weledigaeth a fuasai'n ysbrydoli myfyrwyr ac a gynigir fel sail cynllunio academiaidd y CCC yw addysg Gymreig. Nid yn unig cyfrwng gwahanol ond cynnwys gwahanol wedi'i ddatblygu'n ymwybodol ar sail paradeim academiaidd gwahanol yn codi o bersbectif diwylliannol gwahanol.

Cynnwys gwerth chweil i fyfyrwyr Cymraeg; gwerth ei gyfieithu ar gyfer gweddill y byd.

4/10/2015